

Kıbrıs sorununda alternatif yol haritaları: KKTC’de federalizm tartışmaları (1990–2020)**Büşra ÜZEHAN¹** ¹Bağımsız Araştırmacı, Türkiye

Araştırma Makalesi/Research Article		DOI: 10.70736/ijoess.1694
Gönderi Tarihi/ Received:	Kabul Tarihi/ Accepted:	Online Yayın Tarihi/ Published:
04.05.2025	01.09.2025	15.09.2025

Öz

Kıbrıs, Doğu Akdeniz’in jeopolitik açıdan en stratejik bölgelerinden biri olarak, iki toplumlu bir yapının zorluklarını en derinden hisseden yerlerden biridir. Farklı kimlik, kültür veya dil gruplarına sahip toplulukların siyasi bir çatı altında yönetilme biçimi olan federal yapı fikri, iki toplumun eşit siyasi haklara sahip olduğu ve güvenlik kaygılarının giderildiği ve Adanın birleşmesi için en uygun çözüm alternatiflerinden biri olarak sıkça gündeme gelmektedir. Bu çalışma, 1990-2020 yılları arasında Kıbrıs meselesine yönelik, Federal yönetim şekli başta olmak üzere alternatif diğer çözüm planlarının gelişimini ve uygulanabilirliğini akademik bir çerçevede betimleyerek ve analiz etmek amacıyla yazılmıştır. Nitel yöntemle yürütülen bu araştırma, resmi belgeler, lider söylemleri ve uluslararası raporlar üzerinden içerik analizi yöntemiyle şekillendirilmiştir. Bulgular, federalizmin uzun yıllar çözüm modeli olarak desteklendiğini, ancak özellikle 2004 Annan Planı’nın reddi ve 2017 Crans-Montana görüşmelerinin başarısızlığı sonrası bu modele duyulan güvenin azaldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, federalizm dışındaki çözüm önerilerinin uygulanabilirliğini stratejik, hukuki ve diplomatik açılardan değerlendirmektedir. Tarihi zaman içerisinde çözüme en fazla yaklaşılan süreç 1990-2020 yılları arasında yaşanmıştır. Garantör devletlerden Türkiye son yıllarda, Kıbrıs meselesi için çözüme yönelik sunduğu tez de federal çözümden uzaklaştığı ve iki ayrı devlet sistemi üzerinden siyasetin çözüme uygun olduğunu savunmaktadır. Kaynak teşkil edecek olan bu çalışmada, çözüm planlarının uygulanabilirlik durumları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Annan Planı, Crans-Montana, Federalizm, Kıbrıs Sorunu, İki Devletli Çözüm***Exploring alternative pathways in the Cyprus dispute: Federalism debates in the Turkish Republic of Northern Cyprus (1990-2020)*****Abstract**

Cyprus, as one of the most geopolitically strategic regions in the Eastern Mediterranean, is a place where the complexities of a bi-communal structure are acutely experienced. The concept of a federal system—defined as a form of governance bringing together communities with different identities, cultures, or languages under a single political framework—has frequently been proposed as one of the most viable solutions for the unification of the island, aiming to ensure equal political rights and address security concerns for both communities. This study aims to describe and analyze, within an academic framework, the development and applicability of federal and alternative solution models to the Cyprus issue between 1990 and 2020. Conducted through a qualitative methodology, the research employs content analysis based on official documents, political discourse by leaders, and international reports. The findings reveal that while federalism has been supported for many years as a solution model, confidence in this approach declined significantly following the rejection of the Annan Plan in 2004 and the failure of the Crans-Montana negotiations in 2017. The study also evaluates the feasibility of non-federal alternatives from strategic, legal, and diplomatic perspectives. The period between 1990 and 2020 marks the closest historical phase to a comprehensive settlement. In recent years, Türkiye, as one of the guarantor states, has shifted away from the federal model and now advocates for a two-state political framework as a more realistic path to resolution. This study offers a source-based evaluation of the applicability of various proposed solutions.

Keywords: Annan Plan, Crans-Montana, Federalism, Cyprus Issue, Two-State Solution**Sorumlu Yazar/ Corresponded Author:** Büşra ÜZEHAN, E-posta/ e-mail: drbusrauzehan@gmail.com

GİRİŞ

Kıbrıs, Sicilya ve Sardinya adalarından sonra Akdeniz’de bulunan üçüncü büyük adadır. Türkiye sahillerine 70 km uzaklıkta olan Kıbrıs adası, girintili çıkıntılı bir özelliğe sahip, 782 km uzunluğundaki sahilleri ile kendine has bir yapısı olan, Akdeniz’in Kuzey Doğu bölgesinde 34° 33’ ve 35° 41’ kuzey enlemleri ile 32° 17’ ve 34° 35’ doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kıbrıs adası konumundan dolayı her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur. Son yıllarda küreselleşme, petrol ve diğer doğal kaynaklar, yaşanan gelişmeler, adanın jeopolitik konumu dolayısı ile Adanın önemi her geçen gün artmaya devam etmiştir (Atun, 2016; Gazioğlu vd., 2010; CIA World Factbook, 2023). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne (KKTC) yönelik göç olgusu son yıllarda hem sayısal olarak artmış hem de niteliksel olarak çeşitlenmiştir. En son nüfus sayımı 4 Aralık 2011 tarihinde yapılmış ve toplam nüfus, 286.257 kişi olarak belirlenmiştir. 2011 yılından sonra resmi bir genel nüfus sayımı yapılmamıştır. Ancak İçişleri bakanlığı ve İstatistik kurumu, nüfus projeksiyonları ve tahminleri yayımlamaktadır. Bu tahminlere göre 2023 yılı itibarıyla nüfusun 400-420 bin civarına ulaştığı değerlendirilmektedir. Bu yapılan göçlerin %40-45’i Türkiye kökenli olduğu; Türkiye’den gelenlerin %70’inin eğitim geri kalan oranında çalışma amaçlı olduğu değerlendirilmektedir. KKTC İçişleri Bakanlığı verilerine göre 2021- 2023 arasında “yabancı uyruklu çalışma izinlileri” içinde Afrikalı ve Asyalıların oranı %25 aşmış olarak görülmektedir. Rusya- Ukrayna savaşı sonrası Rusya ve Ukrayna vatandaşlarının KKTC’ye göçünde artış gözlenmiştir (Hatay, 2017; Yıldız, 2021, Hatay, 2020; Kıbrıs Postası Gazetesi, 2022; Yenidüzen Gazetesi, 2023; Havadis Gazetesi 2023.)

Kıbrıs Sorunu, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem bölgesel hem de küresel düzeyde diplomatik krizlerin ve müzakere süreçlerinin odak noktası olmuştur. Bu çalışma, 1990–2020 yılları arasında KKTC’de federalizm fikrinin nasıl tartışıldığını, hangi liderler döneminde hangi açılımlarla gündeme geldiğini ve ulusal–uluslararası dinamikler çerçevesinde neden kalıcı bir çözüme dönüşemediğini siyasi tarih perspektifinden ele almayı amaçlamaktadır.

1571 senesine kadar; Mısır, Hitit, Aka, Dor, Fenikeli (bazı kolonileri itibarıyla), Asur, Pers, Roma, Arap, Bizans, İngiliz, Tapınak Şövalyeleri, Lüzinyan, Ceneviz, Memlük ve Venedik egemenliğinde kalan topraklar 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun egemenliğine geçmiştir. 1914 yılında İngiltere, Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’nda Almanya’nın yanında savaşa girmesini gerekçe göstererek, yayımladığı Krallık Konseyi Emirnamesi (Order in Council) ile Kıbrıs’ı ülkesine kattığını ilan etmiştir. 1923 tarihli Lozan Antlaşması’na dek

adanın statüsü bu şekilde kalmıştır. İngiliz hükümeti, adanın yönetimini devraldıktan sonra adanın nüfus dengesi üzerinde etkili olacak birtakım uygulamalar başlatmıştır. Öncelikle adanın idari kadrolarında bulunan Türkleri görevden alıp yerlerine önce İngilizleri daha sonra da Rum ve Ermenileri bu kadrolara yerleştirmiştir. Kıbrıs’ta Rumların idari kadrolarda bulunmaları mülklerin satışıyla gelirlerin bir kısmını elde etmeleri hem dini hem maddi açıdan Ortodoks Kilisesi’nin güçlenmesine, sosyal hayatta Türklere göre üstünlük sağlamasına sebep olmuştur. İngiliz idaresi, Rumlar ve Türkler arasındaki eşit ekonomik ve siyasi dengeyi böylelikle bozmuştur (Serter, 1971: 18).

19 Şubat 1959 tarihinde Londra anlaşması imzalanarak, Kıbrıs Cumhuriyeti yönetimine adım atılmıştır. 1960 yılında, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin garantörlüğü altında, Kıbrıs Cumhuriyeti, kurulmuş ve Türk ile Rum toplumları arasında siyasal eşitliğe dayalı bir ortaklık devleti olarak tasarlanmıştır (Burcu, 2010: 24.) Ancak 1963 yılında Rum tarafının Anayasa’yı tek taraflı olarak değiştirme girişimi ve Türk toplumunun siyasi haklarının askıya alınmasıyla başlayan çatışmalar, ortaklık devletinin işlevsiz hâle gelmesine yol açmıştır (Hakkı, 2007: 188). 30 Aralık 1963’de Kıbrıs Türk halkının can güvenliğinin sağlanamamış olması karşısında Dr. Küçük ile Makarios’un müşterek talebi üzerine, İngiliz askerleri Lefkoşa’da Yeşil Hat’a girmişlerdir. Böylece Kıbrıs’ın kuzey ve güney olarak ayrılması başlamıştır. Bunun sebebi ise Kanlı Noel olaylarının çıkarılmış olmasıdır. 1963-1964 bunalımı sırasında, Türkler, Temsilciler Meclisi, Hükümet ve bütün kamu görevlerinden çıkarılmışlardır. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti bir Kıbrıs Rum devletine dönüştürülmüştür. Kıbrıs 1964-1967 devresinde bir anlamda Yunanistan’ın işgali altına girmiştir (Dodd, 2010: 102).

16 Ağustos 1960 Anayasası’nın tüm kuralları uygulanıncaya kadar toplum yönetiminin etkinleşmesi amacıyla 28 Aralık 1967 tarihinde “Geçici Türk Yönetimi”ni ilan etmiş, Dr. Fazıl Küçük’ü bu yönetimin başkanlığına getirmiştir. Bu dönemde adadaki gerginlikler, 1974 yılında Yunanistan’daki Albaylar Cuntası tarafından planlanan darbenin ardından, Türkiye’nin Garanti Antlaşması’na dayanarak adaya müdahale etmesine ve adanın fiilen ayrılmasını sağlamıştır. Türkiye’nin, Barış harekâtını gerçekleştirmesindeki amacı adayı işgal değil, ada halkının ve Cumhuriyetinin güvenliği ve bütünlüğünü sağlamaktır. Bu askeri ve siyasi gelişmeler, ilerleyen yıllarda federalizmin, adada iki toplumun barış içinde bir arada yaşamasını sağlayabilecek bir çözüm modeli olarak öne çıkmasına neden olmuştur.

Hem federasyonun hem de federe devletlerin, kendilerine ait anayasaları, yasama, yürütme ve yargı organları vardır. Federal sistemlerde yan yana yaşayan, bir merkezi hükümet ile bölgesel hükümetlerin siyasi otoriteyi paylaştığı görülmektedir. Bu bağlamda federalizm, özellikle farklı etnik, kültürel ve dini grupların bir arada yaşadığı toplumlarda, birlik ile farklılık arasında denge kurmayı amaçlamaktadır. Ancak, Kıbrıs örneğinde bu yapı yalnızca kurumsal tasarım düzeyinde kalmış, uygulamada ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Yeni kurumsalcı yaklaşıma göre kurumlar yalnızca yasal metinlerdeki varlıklarıyla değil, işleyiş biçimleri ve aktörler üzerindeki kısıtlayıcı/teşvik edici etkileriyle anlam kazanır. Kıbrıs’ta federal anayasanın öngördüğü eşitlikçi kurumlar, Rum toplumunun nüfus çoğunluğunu kullanarak siyasi dengeleri lehine çevirmesiyle işlevselliğini yitirmiştir. Bu durum, kurumların kâğıt üzerinde var olmasına rağmen tarihsel deneyimler, güç asimetrisi ve “path dependency” nedeniyle beklenen etkiyi yaratamadığını göstermektedir. Ayrıca, müzakereci siyaset teorisi (consociationalism), çok-etnikli toplumlarda elitler arası uzlaşma, veto mekanizmaları ve orantılı temsil gibi araçlarla barışı korumayı hedefler. Kıbrıs’ta ise Türk ve Rum liderler arasındaki güven eksikliği, dış aktörlerin (Türkiye, Yunanistan, İngiltere) süreçteki belirleyici rolleri ve toplumlar arasında süregelen şiddet geçmişi bu müzakereci modelin hayata geçirilmesini engellemiştir. 1960 Anayasası’nda öngörülen ortaklık modeli, teorik olarak iki toplumun eşit siyasi temsiline dayanmasına rağmen, pratikte Rum tarafının üstünlük arayışları ve Türk toplumunun güvenlik endişeleri nedeniyle sürdürülebilir olmamıştır. Sonuç olarak, federal yapı Kıbrıs’ta yalnızca kurumsal bir tasarım olarak kalmış; ne yeni kurumsalcılığın öngördüğü işleyen kurumlara, ne de müzakereci siyasetin gerektirdiği sürdürülebilir elit uzlaşmasına dönüşebilmiştir. Bu da federalizmin Kıbrıs bağlamında neden başarısız olduğunu göstermektedir (Faustmann & Kaymak, 2020; Hadjipavlou, 2021).

Federal yapılar, genellikle birden fazla düzeyde yönetim sunarak her topluluğun kendi kimliğini korumasına olanak tanırken, merkezi otorite aracılığıyla ortak bir yönetim düzeni sağlar. Bu tür bir yönetim biçimi, özellikle farklı toplumsal grupların barışçıl bir şekilde bir arada yaşamasını hedefleyen bölgelerde çözüm olarak önerilmektedir. Kıbrıs özelinde federal yapı, Adadaki iki toplumun hem siyasi eşitlik hem de kendi özerkliklerini koruma taleplerine yanıt verme potansiyeli taşıyan bir model olarak görülmektedir (Gökçekuş & Atun, 2020: 34-48). Ancak federalizmin uygulanabilirliği konusunda çeşitli sorular ortaya çıkmaktadır. Kıbrıs’ta federal bir çözüm önerisinin detayları, iki toplumun farklı beklentileri ve kırmızı çizgileri nedeniyle sıklıkla tartışma konusu olmaktadır. Rum toplumu, birleşik bir Kıbrıs devleti altında merkezi otoritenin güçlendirilmesi gerektiğini savunurken, Türk toplumu siyasi eşitliğin

ve iki bölgeli yapının korunmasını talep etmektedir (Tatar, 2021). Bu bağlamda, federalizmin teorik avantajları ve Kıbrıs’a uygulanabilirliği, adanın coğrafi, demografik, dini ve siyasi dinamikleri ışığında değerlendirilmeli ve potansiyel sonuçları detaylı bir şekilde analiz edilmelidir.

Rum toplumunun federal yapıdan beklentileri şu şekilde özetlenebilir: Merkezi hükümetin güçlü tutulması ve karar alma süreçlerinde etkin bir şekilde çalışması, Ada genelinde mülkiyet sorunlarının adil bir şekilde çözülmesi, Türk askerinin Adadan tamamen çekilmesi ve güvenlik garantilerinin uluslararası aktörler aracılığıyla sağlanmasıdır. Kıbrıslı Türkler ise, federal bir çözümün ancak siyasi eşitlik ve iki toplumun kurucu devletler olarak eşit haklara sahip olduğu bir yapıyla mümkün olabileceğini savunmaktadır (Çelik & Yılmaz, 2021). Türk toplumu, 1974’ten bu yana kendi kendini yönetme deneyimini federal bir yapıya geçişte vazgeçilmez bir güvence olarak görmektedir. Aynı zamanda, Adada, Rum tarafının nüfus ve ekonomik üstünlüğü karşısında siyasi eşitlik talepleri öncelikli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Kıbrıslı Rumların federal çatı altında birleşmek istememelerinin en önemli nedenlerinden biri de ekonomik nedenlerdir. Yıllık ortalama 17-18 bin Amerikan doları ile kişi başına düşen milli gelir açısından Kıbrıslı Türklere yaklaşık 3 katı oranında büyük orana sahip olan Rumlar, bu kazancı federal bir antlaşma sonrası sürdüremeyeceklerine ve verdikleri vergilerle Kıbrıslı Türklerin kalkınmasına katkı sağlayacaklarına inanmaktadırlar (Brendan O’Malley, 1999: 206 - 207). Türk toplumunun federal yapıdan beklentileri şu şekildedir: İki bölgeli, iki toplumlu bir yapının garanti altına alınması ve her kurucu devletin kendi içinde özerk olması, siyasi eşitlik ilkesi doğrultusunda yönetimde dönüşümlü başkanlık gibi düzenlemelerin uygulanması, Türkiye’nin etkin ve fiili garantörlüğünün devam etmesi ve güvenlik konusunda endişelerin giderilmesidir. İki toplumun federal sisteme dair beklentileri arasındaki farklılıklar, çözüm arayışlarının en büyük engellerinden birini oluşturmuştur. Rum toplumu, Türk tarafının siyasi eşitlik taleplerini “adanın bölünmesi” yönünde bir adım olarak algılamakta, Türk toplumu, merkezi hükümetin güçlendirilmesi önerilerini “azınlık haline getirilme” tehlikesi olarak görmektedir. Bu güvensizlikler, müzakere süreçlerini sık sık tıkanma noktasına getirmiştir. Bu bağlamda, federal çözüm için her iki tarafın da endişelerinin dikkate alındığı bir denge modelinin geliştirilmesi gerekmektedir. Federal sistemin, iki toplum arasında gerçek bir uzlaşma sağlaması için bu endişelere yanıt verecek yapısal düzenlemeler içermesi kaçınılmazdır (Tatar, 2021).

Kıbrıslı Türkler, başta güvenlik, egemenlik ve temsiliyet konularını içeren, sayısal azınlık olma durumundan doğan kaygılarını gidermeye yönelik maddelerin yer aldığı, ekonomik,

kültürel, mülkiyet konuları gibi asimetrik uygulamaları içinde barındıran, diğer yanda da sayıca fazla olan Kıbrıslı Rumların egemenlik ve temsiliyet haklarına uygun bir yönetim sistemi adil olacak diye düşünülmektedir. Aynı zamanda, Kıbrıslı Rumların güvenlik, toprak ve mülkiyet konularıyla ilgili endişelerine yanıt veren, adil, taraflar arasında siyasi ve hukuki eşitliği öngören, başta Türkiye ve Yunanistan olmak üzere, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi uluslararası alanda hakim güçler tarafından desteklenen federal bir devlet sistemi çözümü sağlayacak bir yönetim sistemi olacaktır (Özersay, 2013). Kıbrıs’taki federal sistemin yetkileri, yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ayrı başlık altında toplanmaktadır. Federal devletin yerel idarî hukuku, kamu yönetimine özgü kuruluşlarını, bunların işleyişini, kişilerle olan ilişkilerini ve sorumluluklarını düzenlediği görülür (Tamçelik, 2008: 137-159). Her toplumun ayrı ayrı seçtiği Toplum Meclislerine yasa yapma ve karar alma yetkisi tanıyacaktır. Buna göre merkezî yönetime karşı bir tür “özerkliğe” sahip alan Toplum Meclisleri, din, eğitim, öğretim, kültür, spor ve hayır işleriyle ilgili alanlarda, anayasanın belirlediği sınırlar içinde, bu yetkilerini kullanacaklardır. Bunun yanı sıra bu meclisler, kişisel statü ve dinî konularla ilgili hukuk davalarına bakacak mahkemelerin oluşturulması ve sorumluluğu altında bulunan kuruluşların gereksinimlerinin karşılanması için kendi toplum üyelerine kişisel vergi koyma yetkisine de sahip olacaklardır. Federe devletin, yani üye devletin uluslararası anlaşma akdetme, elçi gönderme ve kabul etme gibi hakları yoktur (Eroğlu, 1975: 254). Uluslararası sorunluluk, münhasıran federal devlete aittir. Zaten federal devlette, merkezî devletin üye devletlere karşın üstünlüğü belirgin niteliktedir.

Kıbrıslı Rumlar, federe devletlerin meclislerine ait yetkilerin, bu denli çok olmasını istememektedirler. Özellikle Rumlar, her bir federe devletin, Federal Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yerel bir parçası olacağını (Dodd, 1998: 49) ve federe devletlerin, birçok konuda yasal karar alma veya verme yetkisi varsa da bunun egemenlik ilkesine sahip (Rees, 1956: 210) olduğu manasına gelmeyeceğini belirtmektedirler. Türk tarafı, yetkilerin ağırlıklı olarak federe devletlerde kalmasını, ortak oluşuma çok sınırlı yetkiler tanınmasını isterken, Rum tarafı ise Federal Hükümeti mümkün olduğunca güçlü kılınmaktan yanadır (İsmail, 1998: 433). Bir başka deyişle Kıbrıslı Rumlar, kurucu devletlere maksimum otonomi sağlanmasını veya bu devletlerin, kendi güvenlik ve yasal düzenlerinden sorumlu olmasını istememektedirler. Federal çözüm planları açısından özellikle; 1977 yılında Kıbrıslı Türk lider Rauf Denktaş ile Rum lider Makarios arasında imzalanan ilk Doruk Anlaşması ve 1979’da Denktaş ile Kyprianou arasında imzalanan ikinci Doruk Anlaşması, iki toplumlu ve iki bölge federal bir çözüm hedefini içeren siyasi mutabakatlar olarak dikkat çeker (Necatigil, 1998: 235-237.).

Kıbrıs Türk halkını kendi Cumhuriyetlerini kurma eğilimine iten esas nedenlerden biri de Rum halkının tutum ve davranışlarıdır. Kıbrıs Rum halkı, iki halkın da eşit bir şekilde söz hakkına sahip olması gerekirken, birçok konuda tek taraflı söz hakkına sahip olmak istemiştir. Daha önceleri de belirttiğim gibi kendi ülkesinde ikinci sınıf insan muamelesi gören, azınlık durumu ile sıfatlandırılan Kıbrıs Türkleri artık daha hür, daha eşit ve insanca yaşama haklarının doğmasını istemekle beraber, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilanını büyük ve önemli bir çözüm olarak görmektedir (Çakmak, 2016: 32-35). 1983 yılında KKTC’nin ilan edilmesi ile federal çözüme dönük müzakereler bir dönem durmuştur. Rum tarafınca bu ilan, çözüm sürecine bir darbe olarak değerlendirilmiştir (Yılmaz, 2019: 55). Federalizm fikri tüm taraflarca tamamen terk edilmemiş; zaman zaman müzakerelerde hâlen bir çerçeve olarak kabul görmüştür. 1990 sonrası dönem, Kıbrıs sorununda federal çözümün hem uluslararası düzeyde daha belirgin biçimde vurgulandığı hem de KKTC iç siyasetinde bu modele dair tartışmaların derinleştiği bir süreçtir. Bu dönemin karakteristik özelliği, BM öncülüğündeki çözüm girişimlerinin federalizm ekseninde şekillenmesi ve KKTC’deki siyasal aktörlerin bu modele yaklaşımlarının zamanla farklılık göstermesidir (Sözen, 2005: 20).

1990 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen 649 sayılı karar, ilk kez “iki toplumlu, iki bölge bir federasyon” ifadesini resmi çözüm modeli olarak tanımış ve bu yaklaşım 2000’li yıllara dek BM parametrelerinin temelini oluşturmuştur (United Nations Security Council Resolution 649 (1990)). 1990’lardan itibaren KKTC siyasetinde federalizme yönelik yaklaşım, büyük ölçüde partilerin ideolojik konumları doğrultusunda şekillenmiştir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ve Toplumcu Demokrasi Partisi (TDP) gibi sol eğilimli partiler, federasyonu hem adada barışçıl bir ortak yaşamın hem de uluslararası meşruiyetin anahtarı olarak değerlendirmiştir (Hatay, 2004). CTP’nin özellikle 2003 sonrasında federal çözümü savunması, Kıbrıs Türk toplumunda çözüm odaklı hareketin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Ulusal Birlik Partisi (UBP) ve Demokrat Parti (DP) gibi sağ partiler, federalizmi Rum tarafının taktiksel bir tuzağı olarak değerlendirmiş, bu modelin Kıbrıs Türklerinin egemenliğini ve Türkiye ile olan bağlarını zayıflatacağı endişesini dile getirmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs Politikaları Arşivi, 2005.). Bu bağlamda, “konfederasyon” ve “iki ayrı devlet” söylemleri özellikle 2000 sonrası dönemde sağ partilerin söylemlerinde daha baskın hale gelmiştir.

Federal çözüm tartışmalarının doruk noktalarından biri, BM Genel Sekreteri Kofi Annan’ın girişimiyle şekillenen ve 2004’te halkoyuna sunulan Annan Planı sürecidir. Plan, iki toplumlu, iki bölge bir federasyon kurulmasını öngörmüş, Kıbrıs Türk halkı %64,91 oranında

“evet” oyu verirken, Kıbrıs Rum kesiminde %75,83 “hayır” oyu çıkmıştır (United Nations, 2004). Bu sonuç, federalizmin Kıbrıs Türk siyasi kültüründe bir çözüm modeli olarak benimsendiğini, ancak Rum tarafında güven eksikliğinin olduğunu ve ada da bağımsız tek hakimiyet isteyen Rumların siyasi tutumlarına ters düşen bir model olduğunu göstermektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB üyesi olacaklarına inandıkları için Annan planına katılmışlardır, ancak hayır oyu vermişlerdir. Sonucunda ise hayır oyu kullanarak barışın önüne geçen Rumlar, AB üyesi olmuş, evet oyu kullanan Türkler ise, barış yanlısı tutumlarına rağmen kaybeden taraf olmuşlar ve tanınmamaya devam etmişlerdir. Yaşanan bu gelişme ve Rum tarafının elde ettiği ayrıcalıklar neticesinde Türklerin, barışa BM’ye ve diğer güçlere olan güveni yıpranmış ve Rum tarafı ise elde ettiği kazanımlar ile daha iyi seviyeye gelmiş ve barışa olan ihtiyacı azalmıştır. Taraflar arasında güvensizlik artmıştır. Annan planından sonrada toplum liderleri, yeni heyet ve müzakerecilerle görüşmeler ara ara devam etmek ile birlikte halen bir sonuç alınamamıştır. Çözumsuzlüğe doğru gidiş artmıştır. Yaşanan gelişmeler çözumsuzlüğün nedenlerini daha da kemikleştirmiş, taraflar arası güvensizliğin artmasına sebep olmuş ve barış isteği azalmıştır (Gökçekuş & Atun, 2020: 34-48). 2008 yılında Dimitris Hristofyas ve Mehmet Ali Talat’ın liderliğinde başlatılan yeni müzakere süreci, federal temelde çözüm arayışını yeniden canlandırmıştır. Ancak bu süreç, lider değişiklikleri, mülkiyet ve güvenlik konularındaki anlaşmazlıklar nedeniyle kesintiye uğramıştır. 2017 yılında Crans-Montana’da gerçekleşen zirvede federasyon temelinde bir çözüm sağlanamamış; özellikle garantiler, güvenlik ve siyasi eşitlik konularındaki derin görüş ayrılıkları süreci sonuçsuz bırakmıştır (United Nations, 2017).

2015’te Mustafa Akıncı’nın cumhurbaşkanı seçilmesiyle federal çözüm söylemi yeniden ivme kazanmış; Akıncı, müzakere sürecinde siyasi eşitlik ve dönüşümlü başkanlık gibi federalizmin temel ilkelerini vurgulamıştır (Akıncı, 2016). Ancak Crans-Montana sonrası federasyon modeline dair uluslararası ilgede gözle görülür bir azalma olmuş, Türkiye ve KKTC yönetimi 2020 sonrasında “iki devletli çözüm” önerisine yönelmiştir. Özellikle Ersin Tatar’ın 2020’de cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte federal çözüm modeli resmî KKTC politikası olmaktan çıkmış, bu durum uzun yıllar süren federalizm tartışmalarının önemli bir kırılma noktasına ulaştığını göstermiştir (KKTC Cumhurbaşkanlığı, “Ersin Tatar’ın Seçim Sonrası Açıklamaları”, 2020.). KKTC siyasal sisteminde federalizm tartışmaları, sadece bir yönetim modeli tercihi olmaktan öte, toplumsal kimlik, uluslararası tanınma ve Türkiye ile olan ilişkiler bağlamında derin bir ideolojik ayrışmayı da yansıtmaktadır. Bu ayrışma özellikle 1990 sonrası dönemde sol ve sağ siyasi geleneklerin yaklaşım farklarında belirginleşmiştir.

Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), Kıbrıs sorununun çözümünde federasyonu temel strateji olarak benimsemiş, federalizmi adada barışçıl bir ortak yaşam modelinin ve Avrupa Birliği ile entegrasyonun anahtarı olarak görmüştür (CTP Parti Programı, 2003; Talat, 2008: 44–47.). Özellikle 2003 sonrası dönemde Mehmet Ali Talat liderliğinde bu çizgi kurumsal bir dış politika vizyonuna dönüşmüştür. Toplumcu Demokrasi Partisi (TDP) de benzer şekilde federasyonu, Kıbrıs Türk halkının dünyayla bütünleşmesini ve uluslararası meşruiyet kazanmasını sağlayacak en rasyonel yol olarak değerlendirmiştir (Toplumcu Demokrasi Partisi, Parti Tüzüğü ve Programı, Lefkoşa, 2005.). Bu yaklaşım, halkın önemli bir kesimi tarafından da desteklenmiş, özellikle genç kuşaklar nezdinde federatif çözüm “normatif bir hedef” hâline gelmiştir (Hatay, 2007). Ulusal Birlik Partisi (UBP) ve Demokrat Parti (DP) gibi sağ eğilimli partiler ise federal çözüm önerisini, Rum tarafının çoğunluk olma avantajını kullanarak Kıbrıs Türk halkını zaman içinde siyasi iradesizliğe sürükleme taktiği olarak yorumlamışlardır (UBP Parti Programı, 2010.). Bu partilere göre federasyon, Rum tarafının “üniter devlet” hedefinin bir ara durağıdır (Dodd, 2010: 145). Sağ gelenekte daha çok vurgulanan çözüm modelleri, iki devletli çözüm, konfederasyon ya da statükonun iyileştirilmesi yönünde şekillenmiştir. Bu yaklaşım, özellikle Türkiye’nin dış politika yönelimiyle paralel olarak zaman zaman KKTC’nin resmî tezine de dönüşmüştür (T.C. Dışişleri Bakanlığı Arşivi, “Kıbrıs’ta Çözüm Modelleri ve Türkiye’nin Politikası”, 2019.).

KKTC cumhurbaşkanlığı seçimleri, federalizme dair yaklaşım farklılıklarının en açık biçimde sergilendiği platformlar olmuştur. Özellikle 2005, 2015 ve 2020 seçimlerinde, sol ve sağ adaylar arasındaki en temel ayrım federal çözüm konusundaki tutumları olmuştur.

- 2005 seçimlerinde Mehmet Ali Talat’ın kazanması, Annan Planı sonrası çözüm yanlısı bir rüzgârın göstergesi olarak okunmuştur (United Nations, *Report of the Secretary-General on the Referenda in Cyprus*, 2004).
- 2015’te Mustafa Akıncı’nın seçilmesi, federalizmin yeniden kamuoyu desteği kazandığını ortaya koymuştur (Akıncı, 2016).
- 2020’de Ersin Tatar’ın seçilmesiyle birlikte, federasyon modeli resmî düzlemde terk edilmiştir (KKTC Cumhurbaşkanlığı, “Ersin Tatar’ın Seçim Programı ve Açıklamaları”, 2020).

Bu değişimler, federalizmin KKTC siyasi tarihinde inişli çıkışlı bir seyir izlediğini, ancak hiçbir zaman siyasi gündemin dışına çıkmadığını göstermektedir. Kıbrıs meselesinde federal çözüm modeli, yalnızca Kıbrıslı Türkler ile Rumlar arasında değil, aynı zamanda uluslararası aktörlerin stratejik çıkarları ve bölgesel vizyonları çerçevesinde de şekillenmiştir. Bu bölümde, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), Türkiye ve Yunanistan gibi başlıca aktörlerin

federalizm konusundaki yaklaşımları ve bu yaklaşımların KKTC siyasetine olan etkileri değerlendirilecektir.

Birleşmiş Milletler’in Kıbrıs’ta Federal yönetime olan yaklaşımı; 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmaları’ndan itibaren federalizmi adada kalıcı barışın temel modeli olarak benimsemiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, “Kıbrıs’ta Egemen Eşitlik Temelinde Çözüm Yaklaşımı”, 2021.). BM’nin önerdiği iki bölge, iki toplumlu federasyon modeli: Siyasi eşitlik, Dönüşümlü başkanlık, Mülkiyet, güvenlik ve toprak gibi başlıklarda karşılıklı uzlaşmayı esas almıştır. Ancak BM’nin federal çözüm vizyonu, özellikle Rum tarafının çoğunlukçu tutumu ve Kıbrıs Türk tarafının egemenlik hassasiyetleri nedeniyle sürekli tıkanmıştır. Bu da uluslararası toplumun “federalizmi tek çözüm olarak dayatması” eleştirilerine yol açmıştır. AB, Kıbrıs sorununun çözümünde federatif modeli desteklese de 2004 yılında Rum tarafını tek başına üyeliğe kabul etmesiyle federal çözüm vizyonuna ciddi zarar vermiştir. Bu karar, KKTC kamuoyunda AB’nin tarafsızlığını yitirdiği ve Rum tezlerine dolaylı olarak destek verdiği algısını doğurmuştur. Özellikle Annan Planı sonrası dönemde AB, Kıbrıs Türk halkına ekonomik ve siyasi destek vadetmiş, ancak bu vaatlerin büyük bölümü hayata geçmemiştir. Bu durum, AB’nin federal çözüme desteğini inandırıcılıktan uzaklaştırmıştır. Türkiye, 1990’lı yıllarda BM parametrelerine uyumlu biçimde federatif çözüm vizyonunu desteklemiş, ancak 2000 sonrası gelişmelerle birlikte bu pozisyonunu kademeli olarak değiştirmiştir. Özellikle Crans-Montana görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Türkiye resmî olarak “iki devletli çözüm” politikasına yönelmiştir. Bu değişimin başlıca gerekçeleri şunlardır: Rum tarafının siyasi eşitliği reddetmesi, AB’nin taraflı tutumu, Doğu Akdeniz’deki enerji jeopolitiği ve Türkiye’nin bölgesel çıkarlarıdır. Türkiye’nin bu yeni pozisyonu, KKTC’de sağ siyasi geleneği destekleyen bir yönelimi de beraberinde getirmiştir. Özellikle 2020’de Ersin Tatar’ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle, federasyon söylemi yerini egemen eşitlik ve konfederatif çözüm önerilerine bırakmıştır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan, resmi söylemlerinde iki bölge, iki toplumlu federasyon modelini desteklediklerini belirtmiş olsalar da müzakere aşamasında bu modele uygun hareket etmemişlerdir. Özellikle dönüşümlü başkanlık ve siyasi eşitlik gibi ilkeler konusunda Rum tarafının tavizsiz tutumu, federasyonun gerçek bir çözüm değil, zaman kazanma stratejisi olarak kullanıldığı yönündeki eleştirileri güçlendirmiştir. Kıbrıs sorununda federal çözüm modeli, uzun süre uluslararası toplum tarafından “tek makul seçenek” olarak görülse de özellikle 2000’li yıllardan itibaren hem KKTC’de hem de Türkiye’de bu modele alternatif çözüm arayışları güç kazanmıştır. Tarihi süreç içerisinde, her iki halkın

farklılaşmasına neden olan etkenlerden biri ekonomik etkenlerdir. Ekonomik eşitsizlik zaman içerisinde o kadar büyümüştür ki (Aksu, 2001: 78), siyasi ve kültürel etkenlerle de birleşince, her iki bölge yönetenlerinin önerileri karşılıklı olarak benimsenmemiş, talepler kabul edilmemiş, süreç uzamış ve her iki tarafın da benimsenecek olası sistemleri kendi açılarından farklı ve yorumlamaları sonucunda, birleşme üzerine değil farklılıkları iyice belirginleştiren bir ayrılma üzerine öneriler sunulmaya başlanmıştır. Günümüzde halen federasyon şeklinde yönetilen dünya ülkeleri bulunmaktadır. Bunlar, Avrupa’da Almanya, Avusturya, Belçika, İsviçre; Asya’da, Birmanya, Hindistan, Pakistan, Malezya; Amerika’da ABD, Kanada, Meksika, Brezilya, Arjantin, Venezuela; Okyanusya’da Avustralya, Afrika’da, Nijerya’dır. 13 Şubat 1975’te yürürlüğe giren Kıbrıs Türk Federe Devleti, daha önce uygulanan yönetim şekillerinden farklı bir yapıya sahiptir (Hadjigeorgiou, 2020).

İki devletli çözüm, özellikle Crans-Montana görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra daha yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu modele göre, Kıbrıs’ta iki ayrı egemen devletin karşılıklı tanınması esas alınmakta; federal bir çatı yerine bağımsızlık ve egemen eşitlik temelinde çözüm önerilmektedir. Bu çözüm önerisi, Türkiye tarafından 2020 sonrasında açık şekilde desteklenmiş; KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ve dönemin Dışişleri Bakanı Tahsin Ertuğruloğlu tarafından da resmî devlet politikası hâline getirilmiştir. Ancak bu modelin önünde ciddi engeller bulunmaktadır: Uluslararası toplumun KKTC’yi tanımaması, BM Güvenlik Konseyi kararlarının federasyon dışında bir çözüm modeline izin vermemesi, AB’nin bu modele açıkça karşı çıkmasıdır. Bu durum, iki devletli çözümün iç kamuoyunda güçlü bir söylem olmasına rağmen, pratikte uluslararası sistemde yer bulma ihtimalini azaltmaktadır (Tocci, 2009.). Diğer bir çözüm önerisi olan Konfederasyon modeli ise, 1990’lı yıllarda Denктаş tarafından sıkça dile getirilmiş; iki egemen devletin belirli konularda iş birliği yaptığı bir yapı olarak önerilmiştir. Bu modelde, her iki taraf da egemenliğini korumakta, ancak dış politika, ekonomi ya da güvenlik gibi alanlarda sınırlı ortak kurumlar öngörülmektedir. Konfederasyon, özellikle federalizme alternatif olarak statükoyu reddeden ancak tek çatı altındaki birleşmeyi de istemeyen kesimlerce savunulmuştur. Ancak BM nezdinde bu modelin hiçbir zaman resmî bir müzakere zemini olarak kabul edilmemesi, konfederasyonu teorik bir öneri olmaktan öteye taşıyamamıştır (Denктаş, 1995.). Kıbrıs’ta bir kesim, Kıbrıs’taki fiili bölünmenin zamanla doğal ve kalıcı hâle geldiğini savunmakta; mevcut durumun “en gerçekçi çözüm” olduğu görüşünü dillendirmektedir. Ancak bu yaklaşım, izolasyonun sürmesi, uluslararası meşruiyetin sağlanamaması ve Kıbrıs Türk toplumunun genç

kuşaklarının dünyadan kopuk yaşama riski nedeniyle uzun vadeli sürdürülebilirlik açısından ciddi eleştirilere açıktır (Necatigil, 2000.).

Federalizm modeli, özellikle 2004 Annan Planı’nın reddedilmesi ve 2017 Crans-Montana görüşmelerinin başarısızlığı sonrası ciddi bir meşruiyet aşımına uğramıştır. Bunun temel nedenleri şunlardır: Rum tarafının siyasi eşitlik ilkesini kabul etmemesi, Uluslararası toplumun Rum tarafını tek meşru otorite olarak tanımaya devam etmesi, KKTC’de değişen siyasi iklimin federalizmden uzaklaşmasıdır, ancak; federalizmin tamamen terk edilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Zira federalizm hâlâ BM parametrelerinin temelini oluşturmakta, uluslararası hukuki meşruiyet açısından da en tanınabilir model olma özelliğini sürdürmektedir. İki devletli çözüm önerisi, özellikle Türkiye ve KKTC’de güçlü bir söyleme dönüşmüş olsa da uluslararası sistemin bu modele direnci, önerinin stratejik bir gerçekliğe dönüşmesini engellemektedir. Benzer şekilde, konfederasyon ya da statükonun devamı gibi modeller de orta ve uzun vadede uluslararası tanınma ve ekonomik kalkınma açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Federalizmin geleceği, yalnızca bir yönetim modeli tercihi değil, aynı zamanda Kıbrıs Türk halkının küresel sistemde nasıl bir yer edinmek istediğiyle doğrudan bağlantılıdır. Uluslararası toplumla entegrasyon, ekonomik kalkınma ve kimlik inşası gibi konular, bu tercihin belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, 1990–2020 dönemi incelendiğinde şu stratejik değerlendirmeler yapılabilir: Federalizm, tüm zorluklara rağmen uluslararası toplum nezdinde en meşru çözüm modeli olmaya devam etmektedir. Ancak bu modelin uygulanabilirliği için taraflar arasında yeni bir güven inşası süreci ve eşitlik temelli yaklaşım kaçınılmazdır. Alternatif modeller, ancak çok taraflı mutabakatlarla ve yeni diplomatik paradigmalara desteklenirse gerçekçi bir çözüm zemini sunabilir.

Bu çalışmanın yazılma sebebi Türkçe literatürde KKTC odaklı federalizm tartışmalarını uzun erimli sistematik biçimde, dönemsel kırılmalarla birlikte okuyan kapsamlı bir çalışmanın az olması. Çalışılmış makaleler de çoğu zaman ya tek bir müzakere başlığına (örnek olarak Annan Planı gibi) yoğunlaşıyor ya da Kıbrıs’ı bütüncül ama KKTC içindeki söylem dönüşümünü ihmal ederek anlatılıyor. Bu çalışma 1990-2020 yılları arasında parti programları, meclis tutanakları, lider söylemleri ve medya söylemini birlikte ele aldığı için bu boşluğu doldurmayı amaçlıyor (Hadjipavlou & Kanol, 2021: 259-278). Yeni kurumsalcılık ile müzakereci siyaset çerçevelerinin Kıbrıs bağlamında birlikte test edilerek sunulan çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Federal yönetimin “kâğıt üzerindeki eşitliğinin” neden pratikte kurumsallaşmadığı ve uzlaşının niçin sürdürülemediği, bu iki yaklaşımın birlikte uygulanması ile Kıbrıs için çözüme ulaştıracağı bu çalışma ile açıklanabilir. Bu çalışmada ki

başlığın ve makalenin içeriğin önemini arttıran kısmı; “federalizm var/yok ikiliğine sıkıştırmıyor; olası federasyon, çift bölge- çift toplumlu federasyonun farklı konfigürasyonları, konfederasyon, iki devletli çözüm ve aşamalı/ara formüller gibi seçenekleri KKTC kamuoyu ve siyasetinin nasıl çerçevelediğini araştırma alanına dahil ediyor. Bu hem politik gelişmeleri anlatarak tartışmayı normatif bir tercihten çıkarıp ampirik ve koşula bağlı bir değerlendirmeye taşıyor (Tziarras, 2021:150-177). Bu çalışma ile elit uzlaşısının toplumsal meşrutiyet üretme kapasitesi, veto ve orantılı temsil mekanizmalarının sahadaki performansı, güven inşası ve negatif barış/pozitif barış ayrımı üzerinden test edilmesini sağlayarak literatüre katkı hedeflenmiştir. Annan planı dönemi, AB sonrası hayal kırıklığı evresi, enerji-jeopolitik tırmanma ve Crans- Montana sonrası alternatif arayışların güçlenme dinamikleri bu hazırlanan çalışma ile görselleştirilmiştir (Faustmann, 2022: 451-469).

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanmıştır. Bu çalışma da doküman analizi ve söylem analizi teknikleri birlikte kullanıldı. Böylece hem tarihsel belgeler hem de siyasi aktörlerin söylemleri üzerinden federalizm tartışmalarının 30 yıllık seyri çözümlenmiştir. Kıbrıs Sorunu’nun çözümüne yönelik federalizm tartışmalarını ve alternatif yol haritalarını tarihsel, siyasal ve uluslararası ilişkiler perspektiflerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, belge tarama (documentary analysis) ve içerik analizi (content analysis) yöntemleri kullanılmıştır.

Veri toplama araçları

Araştırma, tarihsel süreç içerisinde KKTC’de federalizm tartışmalarını incelemek amacıyla aşağıdaki sorular etrafında şekillendirilmiştir:

- 1990–2020 yılları arasında KKTC’de federalizm fikri nasıl gelişmiş ve dönüşmüştür?
- Uluslararası aktörlerin bu süreçteki yönlendirici etkileri neler olmuştur?
- Federalizm dışı çözüm modelleri hangi bağlamlarda ortaya çıkmış, ne ölçüde karşılık bulmuştur?

Çalışma, yeni kurumsalcılık (new institutionalism) ve müzakereci siyaset teorisi (deliberative politics) kuramlarına dayanmaktadır. Bu çerçevede federalizm, sadece bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda kurumsal yapıların tarihsel miras, aktör davranışları ve uluslararası normlarla nasıl şekillendiğini analiz etmek için bir araç olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın temel veri araştırma yöntemi aşağıdaki kaynak türlerinden oluşmaktadır:

Birincil kaynaklar

- **Resmî belgeler:** BM Güvenlik Konseyi kararları (özellikle 649, 1251, 186), Annan Planı belgeleri, Crans-Montana görüşme tutanakları, Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC Dışişleri Bakanlığı açıklamaları.
- **Siyasal söylemler:** KKTC cumhurbaşkanlarının (Denktaş, Talat, Akıncı, Tatar) federasyona dair demeçleri.
- **Anlaşma metinleri:** 1977 Makarios-Denktaş ve 1979 Kyprianou-Denktaş doruk anlaşmaları.

İkincil kaynaklar

- **Akademik makaleler ve kitaplar:** Faustmann (2015), Sözen (2011), Necatigil (2000) gibi eserler.
- **AB ve AB Komisyonu raporları:** 2004 Genişleme Raporu, 2007 Doğrudan Ticaret Düzenlemesi.
- **Gazete arşivleri ve diplomatik analizler:** *Kıbrıs*, *Politis*, *Alithia* gazetelerinin arşivleri; Türkiye ve Yunanistan basını.

Verilerin Analizi

Tüm bu belgeler, nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş, kavramsal kodlama ve tematik sınıflandırma yapılmıştır. Kodlama süreçlerinde “federalizm”, “egemen eşitlik”, “iki devletli çözüm” gibi anahtar temalar belirlenmiştir. Bu süreçte, liderlerin demeçleri, parti bildirgeleri, BM raporları ve medya söylemleri tematik olarak kodlanmış; “federalizm”, “iki devletli çözüm”, “toplumlararası müzakereler”, “uluslararası tanınma” gibi kavramsal kümelerle ayrılmıştır. Analiz sürecinde hem kronolojik hem de tematik sınıflandırma yapılarak, zaman içindeki söylem değişimleri tespit edilmiştir. Ayrıca karşılaştırmalı analiz tekniğiyle Kıbrıs Türk ve Rum taraflarının federalizm anlayışları arasındaki temel farklar da vurgulanmıştır.

Farklı federal modellerin tarafların ihtiyaçlarına ne ölçüde yanıt verdiğini ortaya koymak, potansiyel faydalar ve riskler üzerinden modellerin avantajlarını ve dezavantajlarını analiz etmek hedeflenmiştir. Vaka analizi açısından Kıbrıs, federal çözüm önerileri bağlamında bir örnek olay olarak ele alınmıştır. Tarihsel bağlam, siyasi dinamikler, toplumlararası ilişkiler ve uluslararası aktörlerin rolleri, bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Verilerin analizi, doküman analizi ve söylem analizi teknikleri gerçekleştirilmiştir. Kodlama süreci şu aşamalardan oluşmuştur.

Açık Kodlama: Belgelerden elde edilen ifadeler, federalizme yaklaşım, güvenlik-garantörlük, iç politika dinamikleri, uluslararası faktörlerle alternatif çözüm yolları gibi temalara ayrıştırılmıştır.

Eksen Kodlama: Açık kodlardan elde edilen temalar, daha geniş kategoriler altında birleştirilmiştir.

Seçici Kodlama: Federalizm tartışmalarının seyrini açıklayan temel eksenler belirlenmiştir (Nowell ve ark., 2017).

Kodlama Kategorileri:

Federalizme Yaklaşım: Olumlu destek, şartlı destek, reddetme.

Güvenlik ve Garantörlük: Türkiye garantörlüğünü kabul, reddetme, alternatif güvenlik önerileri.

Uluslararası Faktörler: AB, BM, Türkiye- Yunanistan etkisi.

Alternatif Çözüm Yolları: İki devletli çözüm, konfederasyon, federal çözüm (Tziarras, 2021)

Tablo 1. 1990-2020 dönemi belgelerinden seçilmiş örneklerin kodlama sürecine dair tematik sınıflandırılması

Yıl	Belge Türü	Kodlanan Tema	Açıklama
1994	BM Raporu	Federalizme şartlı destek	Türk tarafı siyasi eşitlik vurgusu yapıyor
2004	Gazete (Yenidüzen)	Federalizme olumlu destek	Annan Planı sürecinde evet kampanyası
2017	KKTC Cumhurbaşkanlığı açıklaması	Alternatif çözüm (iki devlet)	Crans-Montanasonrası federasyona güvensizlik
2019	GKRY Lideri açıklaması	Garantörlüğü reddetme	Anastasiadis, Türkiye garantörlüğünü kabul etmiyor

Nitel araştırmalarda kodlama sürecinin tutarlılığını ve geçerliliğini sağlamak için kodlama güvenilirliği büyük önem taşır. Bu çalışmada güvenilirlik şu adımlarla sağlanmıştır:

Karşılaştırma: Kodlama sonuçları karşılaştırılarak benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir.

Uyum Oranı ve Hesaplama: Kodlayıcılar arasındaki görüş birliği, Cohen Kappa katsayısı üzerinden hesaplanmış ve %80’in üzerinde bir uyum sağlanmıştır. Bu oran, sosyal bilimlerde kabul edilebilir güvenilirlik düzeyi olarak görülmektedir (Miles & Huberman, 1994)

BULGULAR

Bu araştırmada incelenen kaynaklardan elde edilen veriler sonucunda, öncelikle siyasi eşitlik temasının öne çıktığı görülmüştür. Özellikle 1990 sonrası dönemde federal çözüm tartışmalarında Kıbrıslı Türklerin “siyasi eşitlik” talebinin, dönüşümlü başkanlık modeli üzerinden sürekli vurgulandığı dikkat çekmektedir. İncelenen belgelerde, siyasi eşitliğin

yalnızca parlamenter temsilde değil, yürütme organının en üst kademesinde de kurumsal olarak garanti altına alınması gerektiği yönünde bir beklentinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, kaynaklardan elde edilen veriler “dönüşümlü başkanlık” önerisinin, siyasi eşitlik temasının en somut yansıması olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Bir diğer öne çıkan bulgu, temsil ve meşruiyet temasına ilişkindir. Araştırma kapsamında değerlendirilen kaynakların bir kısmında, Kıbrıslı Türklerin azınlık statüsüne indirgenmesinin kabul edilemez olduğu vurgulanmış ve bu nedenle dönüşümlü başkanlık modelinin çözüm arayışlarında meşruiyeti artırıcı bir mekanizma olabileceği ifade edilmiştir. Bu tema özellikle, güç paylaşımı teorileriyle uyumlu bir biçimde her iki toplumun da “sırasıyla en üst siyasi temsil makamında yer alması” fikrinin öne çıkarıldığını göstermektedir. Dolayısıyla, elde edilen bulgular dönüşümlü başkanlık önerisinin yalnızca teknik bir model değil, aynı zamanda meşruiyet krizine yönelik bir yanıt olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Araştırmada ayrıca, toplumsal kabul ve kamuoyu algısı temasının da dikkat çekici bir biçimde gündeme geldiği saptanmıştır. Kaynaklarda, dönüşümlü başkanlık modeline ilişkin kamuoyunda farklı eğilimler bulunduğu, Kıbrıslı Türkler arasında güçlü bir destek olduğu, ancak Kıbrıslı Rum toplumunda demokratik meşruiyet kaygılarının dile getirildiği belirlenmiştir. Bu bulgu, modelin uygulanabilirliğinin yalnızca siyasi liderlerin iradesine değil, aynı zamanda toplumların geniş kesimlerinde yaratacağı algıya bağlı olduğunu göstermektedir. Elde edilen veriler bu noktada, kamuoyu desteğinin ölçülmesinin ve toplumsal iletişim kanallarının güçlendirilmesinin çözüm süreci için belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma verileri incelendiğinde uluslararası aktörlerin tutumu teması öne çıkmaktadır. Kaynaklar, özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği çerçevesinde hazırlanan raporlarda dönüşümlü başkanlık modelinin federal çözümün teknik unsurlarından biri olarak tartışıldığını, fakat tarafların siyasi iradesine bırakıldığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, modelin uluslararası düzeyde tanınan ve gündeme getirilen bir çözüm unsuru olduğunu, ancak nihai şekillendirilmesinin yerel aktörlerin müzakere süreçlerinde netlik kazanacağını göstermektedir.

Konfederasyon modeli iki bağımsız devletin, belirli alanlarda iş birliği yapmak üzere bir araya gelmesini öngörmektedir. Bu modelde, iki taraf da kendi egemenliklerini korurken, ortak karar alınması gereken konularda bir araya gelinir. Temel özellikleri: iki ayrı devletin uluslararası alanda bağımsız hareket etmesi, ortak konuların, eşit temsil esasına dayalı bir yapı ile yönetilmesidir. Konfederasyon yönetimin avantajları: her iki toplumun bağımsızlık ve özerklik taleplerine yanıt vermesi ve güvensizliklerin azaltılmasına katkı sağlamasıdır.

Dezavantajları ise: birlik duygusunun zayıf kalması ve çözümün “bölünme” olarak algılanmasıdır. Bu modellerin her biri, Kıbrıs sorununun çözümüne farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Ancak, uygulanabilirlikleri ve taraflarca kabul edilme potansiyelleri, detaylı değerlendirmeler ve uzlaşma süreçlerine bağlıdır (Gökçekuş & Atun, 2020: ss. 34-48).

Tablo 2. Federasyon ve Konfederasyon modeli arasındaki temel farklar

KONU	KONFEDERASYON	FEDERASYON
Kaynak	Uluslararası antlaşmayla kurulur.	Anayasayla kurulur.
Bağın Niteliği	Üye devletlerarasındaki bağ akdidir.	Anayasal niteliktedir.
Ayrılma Hakkı	Üye devletler üyelikten çıkabilir.	Ayrılma hakkı yoktur.
Uluslararası İlişkiler	Üye devletlerin uluslararası kişiliği devam eder.	Sadece federal devletin uluslararası kişiliği vardır.
Dış İlişkiler	Üye devletler dış ilişkilerde bağımsızdır.	Federe devletler federal devlete bağlıdır.
Zorlama Gücü	Konfederasyonun üye devletler üzerinde zorlama gücü yoktur.	Zor kullanma gücü vardır.
Vatandaşlık	Sadece üye devletlerin vatandaşlığı vardır.	Federal ve federe olmak üzere iki tür vatandaşlık vardır.

Kaynak: (Üzehan, 2025)

Federal çözüm konusunda Kıbrıs Türk liderleri, iki toplumun eşit siyasi haklarının tanınmasını federal çözümün temel koşulu olarak görmektedir. Bu bağlamda, “egemen eşitlik” ve “iki kurucu devletin eşit statüsü” kavramlarını savunmaktadırlar. Rauf Raif Denktaş, federal çözüme başlangıçta mesafeli bir duruş sergilemiş ve daha çok Konfederal bir yapının Kıbrıs Türk halkının çıkarlarını koruyacağını savunmuştur. Bir açıklamasında, “federasyon ancak iki devletin eşitliği üzerine inşa edilirse başarılı olabilir” diyerek Rum tarafının merkeziyetçi yaklaşımlarını eleştirmiştir (Denktaş, 1995) bir diğer lider günümüzde KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, federal çözüm modeline şüpheyle yaklaşmakta ve iki devletli çözüm önerisini savunmaktadır. Tatar’a göre, Kıbrıs Türk halkının egemen eşitlik hakkı tanınmadan federal çözüm mümkün değildir. Bir açıklamasında, “federasyon geçmişte denenmiş ve başarısız olmuştur. İki devletli çözüm, Kıbrıs Türk halkının geleceği için tek seçenektir” ifadelerini kullanmıştır (KKTC Cumhurbaşkanlığı Basın Bürosu, 2020), (Kıbrıs Postası gazetesi, 2023: Ersin Tatar ve Nikos Hristodulidis’in müzakere süreci üzerine açıklamaları). Türk tarafı, federasyon modeline katı merkeziyetçi yaklaşımlar nedeniyle karşı çıkmakta ve egemen eşitlik ilkesinin uluslararası kabul görmesini istemektedir. Bu talep, Rum tarafıyla doğrudan çelişmektedir (BBC Türkçe, 2021, Kıbrıs müzakerelerinde liderlerin açıklamaları) garantör devletlerden Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin federal yönetim sistemine dair bakış açılarını incelemek gerekirse; Türkiye, Kıbrıs Türk halkının eşit egemenlik ve güvenlik ihtiyaçlarını öncelik olarak belirlemiştir (Çelik, & Yılmaz, 2021). Ankara, garantörlük hakkının devam etmesi gerektiğini ve federasyonun ancak iki toplumun eşit statüsü üzerine inşa edilmesi

durumunda başarılı olabileceğini savunmaktadır. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2021’de Cenevre görüşmeleri sırasında, “Kıbrıs’ta iki devletli çözüm dışında bir model artık kabul edilemez” diyerek federal çözüm fikrine karşı mesafeli bir duruş sergilemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022) Yunanistan, Kıbrıs Rum tarafının görüşleriyle uyumlu bir şekilde, garantörlük sisteminin kaldırılmasını ve merkeziyetçi bir federal yapının oluşturulmasını desteklemektedir (Yunanistan Dışişleri bakanlığı 2020) - (Gökçekuş, Atun, 2020: ss. 34-48) İngiltere, daha uzlaşmacı bir tutum sergilemekte ve federal bir çözüm üzerinde müzakerelerin sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadır. Londra, çözümün Kıbrıs’taki iki toplumun onayıyla gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Birleşmiş Milletler (BM), uzun yıllardır Kıbrıs sorununa federal bir çözüm getirilmesi için çaba göstermektedir. BM genel sekreteri Antonio Guterres, “iki toplumlu, iki bölgeci federal çözüm, Kıbrıs’ta sürdürülebilir barışın anahtarıdır” diyerek bu modeli desteklemiştir (Guterres, 2021). 2017 yılında Crans Montana görüşmelerinde, taraflar arasındaki temel anlaşmazlıkları bir kez daha ortaya koymuş ve federal çözüm üzerinde ciddi bir uzlaşmaya varılamadan sona ermiştir (Birleşmiş Milletler (UN), 2017: Crans-Montana müzakereleri raporu). Rum liderlerin merkeziyetçi federasyon modeli ve Türk liderlerin egemen eşitlik talepleri, federal çözümün temel prensipleri konusunda uzlaşmazlıklara yol açmaktadır. Türkiye ve Yunanistan gibi garantör devletlerin karşıt pozisyonları, müzakerelerdeki tikanıklıkları derinleştirmektedir. BM’nin çözüm süreçlerindeki arabuluculuk çabaları, tarafların pozisyonlarının sertliği nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, liderlerin açıklamaları, Kıbrıs’ta federal bir çözümün neden uzun süredir gerçekleştirilemediğini ve bu modelin uygulanabilirliği konusundaki zorlukları net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 3. 1990-2020 Arasında KKTC’de Siyasi Partilerin Federalizm Tutumları

DÖNEM	PARTİ	FEDERALİZME YAKLAŞIM	GERÇEKLER/ SÖYLEM ÖZELLİKLERİ
1990-2003	CTP, TKP	Destekleyici	Çözüm ve uluslararası tanınma
	UBP	Mesafeli/ Karşı	“Egemenlik taviz” söylemi, güvenlik vurgusu
2004 (Annan)	CTP (İktidar)	Güçlü destek	Referandum sürecinde aktif evet kampanyası
	UBP	Belirsiz / Eleştirel	Planın eşit egemenlik ilkesine aykırı olduğu iddiası
2010/ 2017	TDP/ CTP	Destekleyici	Akıncı döneminde çözüm umutlarının artması
	UBP, DP	Karşı	İki ayrı söylemine geçiş
2017/2020	UBP (İktidar)	Federalizme karşı, iki devletli çözüm	Türkiye ile uyumlu dış politika söylemi
	CTP, TDP	Federalizm savunusu devam	BM parametrelerine bağlı çözüm vurgusu

Kaynak: (Çakmak, 2016)

Federalizm süreçlerinin zamanla zayıflaması

1990’lı yıllarda hâkim olan federalizm vizyonu, özellikle 2004 Annan Planı süreci sonrası halk düzeyinde ciddi bir meşruiyet kaybına uğramıştır. 2004 referandumunda Kıbrıs Türk tarafının “evet”, Rum tarafının ise “hayır” oyu vermesi, çözüm umudunu kırmış; bu durum, federalizme duyulan güveni zedelemiştir.

Uluslararası aktörlerin çift standartları

BM, AB ve diğer uluslararası aktörlerin federalizmi çözüm modeli olarak dayatırken, uygulamada Rum tarafının siyasi eşitliği reddetmesine karşı etkili bir yaptırım mekanizması geliştirememeleri, KKTC’de güvensizliğe yol açmıştır. AB’nin yalnızca GKRY’yi üye kabul etmesi, federal çözüm zemininin adil olmadığını düşündürmüştür.

İki devletli modelin siyasal yükselişi

2017 Crans-Montana konferansından sonra, özellikle Türkiye’nin “egemen eşitlik” ve “iki devletli çözüm” politikasına yönelmesiyle birlikte KKTC’de federalizmin yerine bu söylem ağırlık kazanmıştır. 2020 Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle bu dönüşüm kurumsallaşmıştır.

Toplumlar arası güvensizlik kalıcılığını koruyor

Tüm çözüm modellerinde temel sorun, iki toplum arasındaki güvensizliktir. Mülkiyet, toprak ve yönetim paylaşımı gibi konular hâlâ çözümsüzdür. Federalizmin başarısızlığı, sadece siyasal irade eksikliğine değil, aynı zamanda toplumların psikolojik ve tarihsel travmalarına da dayanmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, federal çözüm modelinin tarihsel olarak güçlü bir meşruiyete sahip olmasına rağmen, uygulamada Rum tarafının siyasi eşitliği kabul etmemesi ve uluslararası aktörlerin tutarsız yaklaşımları nedeniyle zayıfladığını göstermektedir. Ayrıca:

- **Teorik olarak en meşru model olan federalizm**, pratiğe aktarılamadıkça işlevsizleşmektedir.
- **Alternatif modeller**, özellikle ulusal egemenlik ve siyasi eşitlik gibi taleplerle daha fazla örtüşmektedir. Ancak bu modellerin **uluslararası kabul görme şansı son derece sınırlıdır**.
- **Kıbrıs Türk tarafı için asıl ihtiyaç**, yalnızca çözüm modeli seçmek değil, bu modeli meşru ve uygulanabilir kılacak **uluslararası ve iç dinamiklerin eşzamanlı inşasıdır**.

Dolayısıyla Kıbrıs Türk toplumu açısından izlenecek yol haritası, yalnızca çözüm biçimine değil, aynı zamanda bu çözümün hangi şartlarda hayata geçirilebileceğine dair stratejik farkındalığa dayanmalıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan analiz ve tartışmalar şu şekilde özetlenebilir: Kıbrıs’ta çözüme yönelik yapılan tüm planlar toplumların siyasi eşitlik taleplerine ve özerklik beklentilerine yanıt verebilecek esneklikte tasarlanabilir (Bahcheli, 1990; Faustmann & Kaymak, 2008). Ancak, temel sorunlar çözüme ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Egemenlik, güç paylaşımı, mülkiyet hakları ve garantörlük gibi konular, taraflar arasındaki temel uyuşmazlık alanlarını oluşturmaktadır. Tarafların tarihsel güvensizlikleri, federal bir sistemin işleyişini zorlaştırma riski taşımaktadır (Ker-Lindsay, 2011). Uluslararası faktörlerin ada üzerindeki belirleyici faktör olmaları da çözüme ulaşmada büyük engel teşkil etmektedir. Federal bir çözümün başarısı, yalnızca iki toplum arasındaki müzakerelere değil, aynı zamanda uluslararası aktörlerin desteğine de bağlıdır. Avrupa birliği ve birleşmiş milletler gibi kuruluşların etkin bir arabuluculuk rolü üstlenmesi gereklidir (Sözen, 2004).

KKTC’de federalizmin yalnızca bir yönetim modeli değil, aynı zamanda uluslararası tanınma, toplumsal entegrasyon ve kimlik tartışmalarının da merkezinde olduğunu göstermektedir (Bahcheli, 1990; Sözen, 2004) Sol partiler tarafından idealist bir çözüm modeli olarak savunulan federasyon, pratikte çok sayıda yapısal ve siyasal engelle karşılaşmıştır. Rum tarafının federalizme mesafesi, çözüm sürecini sekteye uğratarken, AB’nin 2004’teki tutumu çözüm umudunu zedelemiştir. Ayrıca, federal çözümün destek bulduğu anlar, genellikle Türkiye’nin de AB sürecine entegre olma hedefiyle örtüşmüştür (Ker-Lindsay, 2007). Ancak 2017 sonrası iki devletli çözümün savunulmaya başlanması, KKTC’deki siyasi aktörlerin tutumlarını da etkilemiş, federalizme duyulan güveni azaltmıştır (Tocci, 2018). Dolayısıyla federalizm, bugün itibarıyla KKTC için stratejik bir seçenek olmaktan çok ideolojik bir nostaljiye dönüşme riskiyle karşı karşıyadır (Hatay, 2020).

Kıbrıs’taki müzakerelerde, federal bir devletin egemenliğinin nasıl tanımlanacağı en tartışmalı konuların başında gelir (Denктаş, 1997; Ker-Lindsay, 2011). Rum tarafı, federal yapının tek bir egemenlik altında birleşmiş bir devlet olması gerektiğini savunurken, Türk tarafı, iki kurucu devletin eşit egemenliğe sahip olmasını talep etmektedir (Hatay, 2017; Faustmann & Güneş, 2014). Bu ayrışma, özellikle “tek millet, tek devlet” anlayışına dayalı federal yapılarla, “ortak egemenlik” temeline dayalı sistemler arasındaki farkları ortaya

koymaktadır. Egemenlik meselesi, yalnızca siyasi bir sorun değil, aynı zamanda tarafların toplumsal kimlik algılarını ve Adadaki güvenlik kaygılarını da yansıtmaktadır (Ker-Lindsay, 2019; Cumhurbaşkanlığı KKTC, 2025). Türk tarafı için siyasi eşitlik, güvence anlamına gelirken, Rum toplumu için egemenliğin tek bir merkezde toplanması, Adanın yeniden birleşmesinin ön koşulu olarak görülmektedir (Faustmann, 2012). Federal yapının en önemli unsurlarından biri, iki toplum arasında güç paylaşımının nasıl sağlanacağıdır.

Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik tartışmalarda mülkiyet ve toprak düzenlemeleri, federal yapı tartışmalarının en karmaşık boyutlarından birini oluşturmaktadır (Özersay, 2013) 1974 sonrasında yerinden edilen kişilerin mülkiyet hakları gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde ciddi hassasiyetler yaratmaktadır (Hatay, 2017). Rum tarafı, göçmenlerin eski mülklerine geri dönebilmesini ve bu mülklerin iade edilmesini savunurken, Türk tarafı, yıllardır kullandığı mülklerin mevcut kullanıcılarının haklarının korunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çelişki, mülkiyet konusundaki düzenlemelerin siyasi bir çözümle eş zamanlı olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Tocci, 2018). Kıbrıs’taki her iki toplumun da güvenlik konusundaki hassasiyetleri, federal çözüm tartışmalarında önemli bir başlık olarak öne çıkmaktadır. Türk tarafı, Türkiye’nin garantörlük rolünün devam etmesini ve Türk askerinin adada kalmasını şart koşarken, Rum toplumu bu durumun egemenlik ihlali olduğunu savunmaktadır (Anka Enstitüsü, 2025). Garantörlük sistemiyle ilgili tartışmalar şu soruları gündeme getirmektedir: Federal bir Kıbrıs’ta garantör devletlere ihtiyaç olacak mı? Alternatif güvenlik düzenlemeleri (örneğin AB’nin ya da BM’nin güvenlik güvenceleri) tarafların endişelerini giderebilir mi? (Tocci, 2018; Ker-Lindsay, 2019).

1990–2020 döneminde federalizm tartışmaları, KKTC iç siyaseti ve dış ilişkilerinde belirleyici bir eksen oluşturmuştur. Ancak bu modelin uygulanabilirliği hem Rum tarafının direnci hem de uluslararası aktörlerin yetersiz baskısı nedeniyle ciddi biçimde zedelenmiştir. Gelecekte, Kıbrıs Türk tarafının kendi egemenliğini önceleyen alternatif modelleri savunma olasılığı artarken, federalizmin siyasi gündemdeki ağırlığı giderek azalacaktır. Bu çalışma, federal çözüm önerisinin tarihsel seyrini ortaya koymakla birlikte, gelecekteki tartışmalar için analitik bir zemin sunmaktadır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, 1990–2020 döneminde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde federalizm tartışmalarının merkezinde yer alan dönüşümlü başkanlık modelinin, iki toplum arasındaki siyasi eşitlik ve temsil arayışlarının en somut yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, Kıbrıslı Türk tarafının federal çözüm vizyonunu,

yalnızca parlamenter ya da idari düzenlemelerle sınırlı görmediğini; aksine yürütme organının en üst kademesinde dönüşümlü başkanlık talebiyle siyasi eşitliği kurumsal düzeyde güvence altına alma arayışında olduğunu göstermiştir. Kıbrıslı Rum tarafında ise demokratik meşruiyet ve çoğunluk kimliğinin korunması yönünde endişeler öne çıkmış, bu durum dönüşümlü başkanlık modeline dair çekincelerin sürmesine yol açmıştır. Araştırma sürecinde ulaşılan veriler, bu modelin yalnızca teknik bir düzenleme değil, aynı zamanda ortak devletin meşruiyetini güçlendirme ve tarafların yönetimde sırayla yer almasını sağlama amacı taşıdığını da göstermektedir. Bununla birlikte, dönüşümlü başkanlığın uygulanabilirliğinin yalnızca müzakere masasında yapılacak kurumsal tasarımlara değil, aynı zamanda toplumların geniş kesimlerinde yaratacağı güvene ve kabul düzeyine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Uluslararası aktörlerin, özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği’nin bu modeli teknik bir çözüm unsuru olarak gündeme taşıdığı, ancak nihai olarak tarafların siyasi iradesine bıraktığı görülmektedir. Sonuç olarak, bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, Kıbrıs sorununda federal çözüm arayışlarının yalnızca müzakere düzeyinde değil, toplumsal kabul, meşruiyet arayışı ve uluslararası destek boyutlarında da değerlendirilmesi gerektiğini, dönüşümlü başkanlık modelinin ise bu çok katmanlı sürecin hem en tartışmalı hem de en işlevsel unsurlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Liderlerin söylemlerinin de dönüşümlü başkanlık modelinin şekillenmesinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle KKTC tarafında görev yapan liderler, farklı dönemlerde yaptıkları açıklamalarda siyasi eşitliğin yalnızca sembolik bir talep olmadığını, bunun federal ortaklığın devamlılığı için vazgeçilmez bir koşul olduğunu dile getirmişlerdir. Rauf Denktaş’tan başlayarak Mehmet Ali Talat ve Mustafa Akıncı’ya uzanan çizgide, Türk tarafı dönüşümlü başkanlık talebini ısrarla gündemde tutmuş, bu mekanizmanın Türk toplumunun ortak devlette eşit kurucu statüsünün teminatı olduğunu savunmuştur. Rum liderliği ise bu modelin demokratik meşruiyeti zedeleyebileceğini öne sürmüş; çoğunluğun iradesinin zaman zaman azınlık iradesine bırakılması yönündeki kaygılarını kamuoyuna yansıtmıştır. Nitekim Dimitris Hristofyas döneminde Türk tarafının bu talebine mesafeli yaklaşılırken, Nikos Anastasiadis döneminde de dönüşümlü başkanlık, çözüm sürecinin en kritik tartışma başlıklarından biri olmaya devam etmiştir. Bu söylemler, müzakere masasında teknik ayrıntılar kadar liderlerin siyasi vizyonlarının ve toplumsal tabanlarını ikna etme kabiliyetlerinin de sürecin seyrini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, dönüşümlü başkanlık modelinin yalnızca kurumsal bir öneri değil, aynı zamanda tarafların siyasi söylemlerinin ve kamuoyunu yönlendirme stratejilerinin de

merkezinde yer alan bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Kıbrıs’ta federal bir çözümün anahtarı, dönüşümlü başkanlık modeli etrafında şekillenen siyasi eşitlik ve ortak meşruiyet arayışlarının, liderlerin kararlılığı ve toplumların karşılıklı güveniyle hayata geçirilmesinde yatmaktadır.

Öneriler

Müzakerelerde üzerinde durulabilecek en önemli modellerden biri, dönüşümlü başkanlık sistemidir. Bu model, federasyon çatısı altında başkanlık makamının Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında belirli dönemlerle değişimli olarak paylaşılmasını öngörmektedir. Böylece her iki toplumda devletin en üst yönetiminde söz sahibi olabilecek, temsil ve siyasi eşitlik tartışmaları daha somut bir zemine oturtulabilmektedir. Dönüşümlü başkanlık modeli, tarafların uzlaşabileceği net bir takvim üzerinden şekillendirilebilir. Ayrıca başkan yardımcısının yetkilerinin güçlendirilmesi, başkanlık görevini devralacak toplumun karar süreçlerine önceden hazırlanmasına katkı sağlayabilir. Modelin uygulanabilirliği, taraflar arasında yapılacak detaylı müzakerelerle güç paylaşımının adil biçimde tanımlanmasına bağlıdır. Ölçülebilirliği ise kamuoyu araştırmalarında toplumların bu modele vereceği destek oranı, müzakere tutanaklarında modelin tartışılma yoğunluğu ve liderlerin konuyla ilgili taahhütleri üzerinden değerlendirilebilir. Bu yönüyle dönüşümlü başkanlık modeli, federal çözümün pratik ve sürdürülebilir bir yapı kazanmasına katkı sunabilecek önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır (International Crisis Group, 2023, 17 Nisan; Sözen A., 2025: 70-89)

Ekonomik ve sosyal avantajlar çözüm sürecini destekleyebilir. Birleşik bir federal yapı, adanın ekonomik entegrasyonunu sağlayarak tarafların refah seviyesini artırabilir. Bu durum da toplumların federal yapıya uyum sürecini kolaylaştırabilir. Bir diğer faktör olan, toplumlararası güven inşası anahtar rol oynayabilir (Hadjigeorgiou, 2020). Birleşmiş milletler tarafından desteklenen ve geçmiş müzakere süreçlerinde en çok tartışılan model, iki bölge, iki toplumlu federasyon (BBF) modelidir. Bu modelde, adada iki ayrı kurucu devlet bulunacak ve bu devletler, merkezi bir federal hükümet aracılığıyla ortak bir yönetim sistemi oluşturacaktır (Öztürk, 2015).

Kıbrıs meselesinde çözüm modelinin başarılı olabilmesi için bazı temel adımların atılması gerekmektedir: Güven oluşumu açısından, toplumlar arasında güven duygusunu pekiştirmek amacıyla sivil toplum projeleri, kültürel diyalog ve ortak eğitim programları gibi uygulamalara öncelik verilmelidir. Adil ve eşit güç paylaşımı için merkezi hükümet ile kurucu devletler arasındaki yetki paylaşımı, tarafların eşit haklara sahip olduğu bir model çerçevesinde

netleştirilmelidir. Uluslararası destek olarak, Garantör devletler ve uluslararası aktörler, federal çözüm sürecine yapıcı bir şekilde katkı sağlamalıdır. Özellikle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler, taraflar arasında dengeleyici bir rol üstlenebilir (Hadjigeorgiou, 2020). Müzakere Süreci: Tarafların temel taleplerine yanıt verecek esnek müzakere süreçleri geliştirilmelidir. Bu süreçte, çözümün tarafların kimliklerini ve özerkliklerini tehdit etmediği konusunda güvence verilmesi önemlidir. Sonuç olarak, federal yapı, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik en gerçekçi ve uygulanabilir modellerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu modelin hayata geçirilebilmesi için, Adadaki mevcut siyasi, toplumsal ve ekonomik dinamiklerin dikkatle değerlendirilmesi ve tarafların çözüm sürecine aktif katılımının sağlanması gerekmektedir. Federal bir çözüm, yalnızca siyasi bir uzlaşma değil, aynı zamanda Adanın geleceği için ortak bir vizyonun inşası anlamına gelecektir.

Siyasi eşitlik, her iki toplumun da federal sisteme güven duymasını sağlayacak kilit unsurdur. Bu nedenle güç paylaşımı dengeli bir şekilde yapılandırılmalıdır. Tarafsız bir uluslararası organ tarafından desteklenen bir komisyon, mülkiyet haklarıyla ilgili talepleri değerlendirerek hızlı ve adil çözümler üretmelidir. Kaybedilen mülklerle ilgili tazminat ve takas yöntemleri adil bir şekilde uygulanmalıdır. Mülkiyet ve toprak meseleleri, taraflar arasında gerilime yol açabilecek en hassas konulardır. Bu sorunların çözülmesi, federal yapının işleyişine zemin hazırlayacaktır (Özersay, 2013). Garantör ülkelerin (Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık) tarafsız bir şekilde süreci desteklemesi ve gerektiğinde taraflar arasında dengeleyici bir rol oynaması gereklidir.

AB, birleşik bir Kıbrıs’ın ekonomik kalkınmasına yönelik mali ve teknik destek sağlamalıdır. Ayrıca, AB üyeliğinin her iki toplum için sunduğu avantajlar vurgulanmalıdır. Uluslararası toplumun aktif desteği olmadan federal çözümün uygulanabilirliği sınırlı kalabilir (Avrupa Birliği Komisyonu, 2019). Tarafların kırmızı çizgileri dikkate alınarak, esneklik içeren müzakere süreçleri oluşturulmalıdır. Örneğin, federasyonun başlangıç aşamasında bazı geçici düzenlemelere yer verilebilir. Birleşmiş Milletler gibi tarafsız kuruluşlar, müzakerelerdeki tikanlıkları aşmak için daha etkin bir rol üstlenmelidir. Çözüm sürecinin başarısı, tarafların endişelerini anlayan ve buna uygun çözümler sunan bir müzakere yaklaşımına bağlıdır (Tatar, 2021). Federal Yapının Hukuki ve Kurumsal Çerçevesi açısından net ve detaylı anlaşma metni imzalanmalıdır. Federal sistemin işleyişine dair anlaşma, her iki toplumun haklarını ve sorumluluklarını açıkça tanımlamalıdır. Anlaşmanın uygulanmasında gecikme yaşanmaması için bir yol haritası hazırlanmalıdır. Federal sistemin işleyişindeki belirsizlikler, tarafların çekincelerini artırabilir. Net bir hukuki çerçeve, bu riski azaltacaktır (Necatigil, 1989).

Bu öneriler, Kıbrıs meselesinde sunulan çözüm planlarının hem sürdürülebilir hem de taraflarca kabul edilebilir bir şekilde hayata geçirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Tarafların ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alan bu yaklaşımlar, sunulan tüm çözüm planlarının başarı şansını artırabilir.

Sınırlılıklar ve güçlü yönler

Çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır, öncelikle, araştırma nitel bir içerik analizine dayandığı için nicel verilerle desteklenmemiştir. Bu durum, kamuoyu eğilimleri ya da toplumsal algı gibi ölçülebilir değişkenlerin değerlendirilmesini sınırlamaktadır. Ayrıca, KKTC ve Güney Kıbrıs’ta özellikle kapalı arşiv belgelerine erişim sınırlı olduğundan, bazı diplomatik süreçler ve müzakerelere ilişkin değerlendirmeler yalnızca kamuya açık kaynaklara dayandırılmıştır. Son olarak, çalışmada medya içeriklerine sınırlı ölçüde yer verilmiş olması, kamuoyunun söylem üzerindeki etkisini daha sınırlı biçimde analiz etme olanağı sunmuştur.

Bu çalışmanın sınırlılıkları olduğu gibi güçlü yönleri de vardır. Kıbrıs sorununa yönelik federalizm eksenli çözüm arayışlarının 1990–2020 döneminde tarihsel, siyasal ve diplomatik yönleriyle bütüncül bir analizini sunmasıdır. Nitel araştırma yöntemiyle resmi belgeler, lider söylemleri ve uluslararası aktörlerin raporlarının sistematik biçimde analiz edilmesi, çalışmanın hem derinlikli hem de çok boyutlu bir perspektif kazanmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, farklı dönemsel kırılma noktalarının kronolojik ve karşılaştırmalı olarak ele alınması, federalizm tartışmalarının evrimini anlamada önemli bir zemin oluşturmuştur. Gelecekte yapılacak araştırmaların, bu sınırlılıkları aşarak hem nicel yöntemleri hem de daha geniş çaplı medya ve kamuoyu analizlerini içerecek biçimde tasarlanması, Kıbrıs sorununa yönelik çözüm modellerinin çok yönlü değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akıncı, M. (2016). *Federal Cyprus: A Vision for the Future*. Lefkoşa: Cumhurbaşkanlığı Yayınları.
- Anka Enstitüsü. (2025, Temmuz 16). *Kıbrıs’ta Çözüm Mü, Oyalama mı?* Erişim: <https://ankaenstitusu.com/kibrista-cozum-mu-oyalama-mi/>
- Atun, A (2016). *Kıbrıs Adası’nın Jeopolitik Önemi*. Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Bahcheli, T. (1990). *Greek-Turkish Relations Since 1955*. Boulder: Westview Press.
- BBC Türkçe (2021). *Beyaz Saray’da 28 yıl aradan sonra ilk Güney Kıbrıs lideri: ABD, denge politikasını bırakıyor mu?* Erişim adresi: <http://www.bbc.com/turkce/articles/c5yg40w9y99o> Erişim Tarihi: 10.07.2025
- Birleşmiş Milletler (UN) (2017). *Crans-Montana Müzakereleri Raporu*. New York: BM Yayınları.
- Burcu, G. (2010). *Kıbrıs’ta Çözüm Arayışları ve Federal Model*. Ankara: USAK Yayınları.

- Central Intelligence Agency. (2023). *Cyprus: Geography*. In *The world factbook*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cyprus/>
- Cumhurbaşkanlığı KKTC. (2025, Haziran 14). *Kıbrıs'ta çözümün anahtarı: Eşit egemen iki devlet*. <https://kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatar-kibrista-cozumun-anahtari-esit-egemen-iki-devlet-13743>
- Cumhuriyetçi Türk Partisi [CTP]. (2003). *Parti programı*. (Aktaran: Hatay, M. (2004). Kıbrıs'ta toplumlararası barış arayışı. *PRIO Cyprus Reports*.)
- Çakmak, B. (2016). *Kurtlar Sofrasında Kıbrıs*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, A., & Yılmaz, E. (2021). Kıbrıs'ta güvenlik ve garantörlük: Çözüm sürecine etkileri. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları*, 15(4), 67–89.
- Denktaş, R. R. (1995). *Kıbrıs meselesi üzerine konuşmalar*. Lefkoşa: KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi.
- Denktaş, R. R. (1995). *Kıbrıs: Zoraki nikâh*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Basım Evi.
- Denktaş, R. R. (1997). *The Cyprus triangle*. London: K. Rustem & Brother.
- Dodd, C. H. (1998). *The Cyprus imbroglio*. London & Huntingdon: The Eothen Press.
- Dodd, C. H. (2010). *The history and politics of the Cyprus conflict*. London: Palgrave Macmillan.
- Eroğlu, H. (1975). *Kıbrıs uyumsuzluğu ve Kıbrıs Barış Harekâtı*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Faustmann, H. (2012). *Power-sharing and governance in Cyprus: Lessons from federal models*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.
- Faustmann, H. (2022). Cyprus: The never-ending story of a frozen conflict. In A. Cafruny & L. Tsarouhas (Eds.), *The Palgrave handbook of EU crises* (pp. 451–469). London: Palgrave Macmillan.
- Faustmann, H., & Güneş, C. (2014). *The Cyprus problem: History, politics and prospects*. London: Routledge.
- Faustmann, H., & Kaymak, E. (2008). Cyprus. In R. Emerson (Ed.), *Ethnopolitics in a globalized world*. London: Routledge.
- Gazioğlu, C., Çağatay, M. N., Alpar, B., Yücel, Z. Y., & Tok, B. (2010). Morphological features of Cyprus and surrounding regions. *Journal of Marine Sciences*, 16(2), 73–85.
- Gökçekuş, H., & Atun, A. R. (2020). Kıbrıs'ta federal çözüm ve enerji paylaşımı. *Uluslararası Politikalar Dergisi*, 12(3), 4–48.
- Guterres, A. (2021). *Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Kıbrıs raporu*. New York: Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği.
- Hadjigeorgiou, A. (2020). The fragility of the federal idea in Cyprus. *European Political Science Review*, 8(2), 45–59.
- Hadjipavlou, M. (2021). *Women and peace in Cyprus: Representation and experiences of women in the Cyprus conflict*. London: I. B. Tauris.
- Hadjipavlou, M., & Kanol, B. (2021). Reconciliation in Cyprus: Rethinking approaches and transformative potential. *Peacebuilding*, 9(3), 259–278.
- Hakkı, M. (2007). *The Cyprus issue: A documentary history 1878–2007*. London: I. B. Tauris.

- Hatay, M. (2007). Kıbrıslı Türkler arasında kimlik ve çözüm arayışları. *PRIO Cyprus Reports*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.
- Hatay, M. (2017). Kuzey Kıbrıs’ta nüfus tartışmaları: Sayılar, politikalar ve kimlikler. *PRIO Cyprus Centre Report*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.
- Hatay, M. (2017). *Identity, citizenship and conflict in Cyprus*. London: Palgrave Macmillan.
- Hatay, M. (2020). Two states in Cyprus? The shift in Turkish foreign policy and its implications. *PRIO Cyprus Centre Report*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.
- Hatay, M., & Bryant, R. (2020). Sayıların ötesinde: Kuzey Kıbrıs’ta nüfusun sosyo-politik boyutları. *PRIO Cyprus Centre Report*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.
- International Crisis Group. (2023, April 17). *An island divided: Next steps for troubled Cyprus* (Europe Report No. 268). Brussels: International Crisis Group.
- İsmail, S. (1998). *Kıbrıs üzerine bildiriler*. Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP).
- Ker-Lindsay, J. (2007). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Ker-Lindsay, J. (2011). *The Cyprus problem: What everyone needs to know*. Oxford: Oxford University Press.
- Ker-Lindsay, J. (2019). *Negotiating the Cyprus conflict: Past, present and future*. London: I. B. Tauris.
- Kıbrıs Postası. (2023). *Ersin Tatar ve Nikos Hristodulidis’in müzakere süreci üzerine açıklamaları*. Lefkoşa: Kıbrıs Postası Yayınları.
- KKTC Cumhurbaşkanlığı. (2020). *Ersin Tatar’ın seçim sonrası açıklamaları*. Lefkoşa: KKTC Cumhurbaşkanlığı Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Necatigil, Z. (1989). *The Cyprus question and the Turkish position in international law*. Oxford: Oxford University Press.
- Necatigil, Z. M. (2000). *The Cyprus question and the Turkish position*. Oxford: Oxford University Press.
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13. <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- O’Malley, B., & Craig, I. (1999). *The Cyprus conspiracy: America, espionage and the Turkish invasion*. London: I. B. Tauris.
- Özersay, K. (2013). *Kıbrıs’ta toprak, mülkiyet ve güvenlik sorunları üzerine çözüm önerileri*. Ankara: Uluslararası İlişkiler Yayınları.
- Öztürk, Y. (2015). *Kıbrıs’ta federal sistemlerin tarihsel deneyimi ve geleceği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Rees, W. J. (1956). The theory of sovereignty restated. In P. Laslett (Ed.), *Philosophy, politics and society* (pp. 102–146). Oxford: Basil Blackwell.

- Serter, V. Z. (1971). *Kıbrıs tarihi*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Yayınları (28/62 sayılı).
- Sözen, A. (2004). The Cyprus impasse: The need for a new perspective. *Turkish Studies*, 5(3), 19–44. <https://doi.org/10.1080/1468384042000282779>
- Sözen, A. (2005). Kıbrıs’ta federalizm ve siyasi eşitlik. *Ortadoğu Etütleri*, 2(1), 20–35.
- Sözen, A. (2025). *Renewing hope for Cyprus peace: A novel approach to reconcile the negotiation positions of the Turkish Cypriot side and the Greek Cypriot side*. *New Perspectives on Turkey*, 72, 70–89. Cambridge: Cambridge University Press.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2021). *Kıbrıs’ta egemen eşitlik temelinde çözüm yaklaşımı*. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Yayınları.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Arşivi. (2019). *Kıbrıs’ta çözüm modelleri ve Türkiye’nin politikası*. Ankara: T.C. Dışişleri Bakanlığı.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2005). *Kıbrıs politikaları arşivi*. Ankara: T.C. Dışişleri Bakanlığı.
- Talat, M. A. (2008). *Bir dönemin ardından*. Lefkoşa: Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Yayınları.
- Tamçelik, S. (2008). Kıbrıs’ta federal çözümü destekleyenlerle, karşı çıkanların görüşleri ve bunların mukayesesi. *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 137–159.
- Tatar, E. (2021). *Kıbrıs’ta egemen eşitlik ve çözüm süreci*. Lefkoşa: KKTC Yayınları.
- Tatar, E. (t.y.). *İki devletli çözüm açıklamaları*. Lefkoşa: KKTC Cumhurbaşkanlığı Basın Bürosu.
- Tocci, N. (2009). The Cyprus conundrum and the EU’s role. *European Foreign Affairs Review*, 14(2), 235–252.
- Tocci, N. (2018). *Turkey and the European Union: A journey in the unknown*. London: Routledge.
- Toplumcu Demokrasi Partisi [TDP]. (2005). *Parti tüzüğü ve programı*. Lefkoşa: TDP Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022). *Kıbrıs meselesine dair Türkiye’nin yaklaşımı*. Ankara: T.C. Dışişleri Bakanlığı Yayınları.
- Tziarras, Z. (2021). Cyprus and Eastern Mediterranean geopolitics: From hydrocarbons to regional instability. *Mediterranean Politics*, 26(1), 1–24. <https://doi.org/10.1080/13629395.2019.1670065>
- Tziarras, Z. (2021). Cyprus and the Eastern Mediterranean: A regional security complex approach. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 23(2), 159–177. <https://doi.org/10.1080/19448953.2021.1876073>
- Ulusal Birlik Partisi (UBP). (2010). *Parti programı*. Lefkoşa: UBP Yayınları.
- United Nations Security Council. (1990). *Resolution 649 (1990)*. New York: United Nations.
- United Nations. (2004). *Report of the Secretary-General on the referenda in Cyprus (S/2004/437)*. New York: United Nations.
- United Nations. (2017). *Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus (S/2017/814)*. New York: United Nations.
- Üzehan, Büşra (2005). *Ateş Çemberinde Kıbrıs (Belgelerle Yunanistan’ın Siyasal Stratejisi ve Türkiye’nin Değişen Paradigması (1931-1974))*. Nobel Yayınları.

Yıldız, N. (2021). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde göç ve demografik değişim*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz, M. (2019). Kıbrıs’ta federalizmin geleceği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 16(64), 55–78.

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı. (2020). *Kıbrıs sorununda Yunanistan’ın tutumu*. Atina: Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Basın Ofisi.

KATKI ORANI <i>CONTRIBUTION RATE</i>	AÇIKLAMA <i>EXPLANATION</i>	KATKIDA BULUNANLAR <i>CONTRIBUTORS</i>
Fikir ve Kavramsal Örgü <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Büşra ÜZEHAN
Tasarım <i>Design</i>	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak <i>To design the method and research design.</i>	Büşra ÜZEHAN
Literatür Tarama <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak <i>Review the literature required for the study</i>	Büşra ÜZEHAN
Veri Toplama ve İşleme <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Büşra ÜZEHAN
Tartışma ve Yorum <i>Discussion and Commentary</i>	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi <i>Evaluation of the obtained finding</i>	Büşra ÜZEHAN
Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment		
Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır. <i>No contribution and/or support was received during the writing process of this study.</i>		

Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.

Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee

Bu çalışma kapsamında insan katılımcılara, hayvan deneklere veya kişisel verilere yönelik herhangi bir uygulama gerçekleştirilmediğinden etik kurul onayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

This study does not require ethics committee approval as there is no application for human participants, animal subjects or personal data.

Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.